

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ

СКРИНЧЕНКО В. А.

СВЯТО МУЗ У КИЇВСЬКІЙ ФІЛАРМОНІЇ

«...Видит Бог, есть музыка над нами...»
(О. Мандельштам).

Найчастіше у своїх поезіях Анна Ахматова згадує Санкт-Петербург і Царське село, проте не оминула «царськосільська муза» й давнього міста над Дніпром. Така вже доля поета – пройти усіма шляхами, щоб віднайти свою поетичну стежку. Аура давнього Києва мала надзвичайний вплив на становлення творчої особистості поетеси Срібного віку. Саме тут сформувався ліричний дар нашої вітчизняної Сапфо, як називали її численні шанувальники, тут був закладений ґрунт її «Київського зошита», основи поетичної збірки «Вечер». Творча спадщина Анни Ахматової містить і музичний аспект. Саме про це натхненно розповідав професор Михайло Степаненко, завідувач кафедри спеціального фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, автор проекту «Генії Срібного віку», музично-літературного концерту до 125-річчя від дня народження Анни Ахматової, який відбувся 22 червня цього року в Колонному залі імені М. В. Лисенка Національної філармонії України.

Київські мініатюри Анни Ахматової

Концерт не випадково відбувся 22 червня – 23-го виповнилося 125 років від дня народження Анни Ахматової, однієї з найяскравіших зірок у літературному сузір'ї митців Срібного віку.

Михайло Степаненко розповів про українське коріння видатної поетеси. Чудова «архівна інтуїція» професора, розвинена протягом десятиліть, допомагає йому у дослідженні невідомих сторінок в історії вітчизняної культури. Це стосується і родоводу славетної Анни Горенко, яка походила із середовища українського козацтва. (Псевдонім *Ахматова* постав пізніше, із родинних легенд, які тішили самолюбство амбіційної поетеси).

У залі – напружена тиша, передчуття чогось надзвичайного.

Звідки й коли забриніло в душі дівчини це поетичне джерело? За словами М. Степаненка, біля витоків роду Горенків – кріпак Андрій Горенко. Він виборював свою свободу ціною 25-річної солдатчини, під час якої отримав царські нагороди – срібні георгіївські медалі за участь у Бородінській битві та взяття Парижа. Офіцерський чин надавав Андрію Горенку особисте дворянство і жадану свободу. Згодом його син Антон за оборону Севастополя отримав чин полковника і потомственне дворянство. Надалі нащадки Андрія Горенка жили біля моря, в Одесі, там у родині морського офіцера і народилася Анна.

Що надихнуло гімназистку Києво-Фундуклеївської гімназії стати поетесою? Мабуть, затишна аура давнього міста з його храмами – Святою Софією і Михайлівським Золотоверхим Собором, про які вона згадувала протягом усього життя. Чи мистецький салон Олександрі Екстер, культурний осередок київської інтелігенції, у якому формувалися інтелектуальні зацікавлення юної гімназистки?

Саме у Києві повінчалися «студент Санкт-Петербурзького університета <...> Николай Степанович Гумилев <...> с потомственной дворянкой Анной Андреевной Горенко»¹ 25 квітня 1910 року (за старим стилем) у Миколаївській церкві Микільської слобідки (міського передмістя). Цій події передувала романтична історія кохання видатних поетів Срібного віку, яка розпочалася у Царському Селі, де гімназист Микола Гумільов зустрів свою «царськосільську музу» Анну.

За ліричний дар, лірику кохання Анну Ахматову порівнювали з давньогрецькою поетесою Саффо. Саме кохання стало для неї головною духовно-естетичною цінністю. Її рання поезія по-особливому камерна. Літературні критики того часу підкреслювали новелістичний психологізм творів Анни Ахматової, надзвичайний вплив на її поетику творчості Олександра Блока та Інокентія Анненського, якого поетеса згодом визнала своїм учителем.

Отже, усе розпочиналось у Києві. Свідчить про це й «Київський зошит» поетеси, який містить понад 200 її творів. Серед них – «Читая Гамлета», «Сжала руки под тёмной вуалью...», опубліковані у першій поетичній збірці поетеси «Вечер».

Слово та музика Срібного віку

Історично склалося так, що саме Богонатхненне слово, за свідченням Євангелія від Іоанна, було біля витоків Всесвіту. «Слово є великий володар, який <...> робить найчудесніші речі, – стверджував давньогрецький софіст Горгій, – воно може і страх вигнати, і сум знищити, і радість вселити...»².

Того вечора поетичне слово Анни Ахматової лунало в залі у виконанні Євгенії Бабійчук і Дарії Миколенко, студенток Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Справжньою окрасою концерту став виступ Наталії Насікан, яка своїм натхненним виконанням зачарувала всіх, прочитавши відомий «Реквієм».

Ефектно доповнив літературну частину цього концерту народний артист України Анатолій Паламаренко. Видатний майстер художнього слова виконав твори Івана Франка у перекладі Анни Ахматової.

Срібний вік... Такий феномен можливий був лише на межі століть – XIX і XX. Благородний відблиск срібла культури цієї епохи, сповненої мотивів декадансу і містики, дещо споріднює її з давньоримською культурою епохи занепаду. Тому М. Степаненко, як автор проекту «Генії Срібного віку», поєднав у концерті твори найвидатніших поетів різних літературних течій Срібного віку, сучасників Анни Ахматової. У другому відділенні концерту прозвучали «Три хори» на слова Олександра Блока і Володимира Маяковського у виконанні хору «Софія» (художній керівник Олексій Шамрицький).

Було виконано цикл ретро-романсів під назвою «Пісні Срібного віку», сповнених найкращих ознак класичного романсу й естетики поезії Срібного віку, зокрема: «Звенела музика в саду», «Я не любви твоей прошу», «Двадцать первое, ночь понедельник», «Я к розам хочу [Летний сад]» (Анна Ахматова); «Жил Александр Герцович», «Поедем в Царское село» (Осип Мандельштам); «Осенняя песня» (Інокентій Анненський); «Зимняя ночь» (Борис Пастернак).

¹ Бронгулеев В. В. Посредине странствия земного: документальная повесть о жизни и творчестве Николая Гумилева: годы 1886–1913. – М. : Мысль, 1995. – С. 163.

² Горгий. Похвала Елене / Горгий // Ораторы Греции / сост. М. Л. Гаспаров, пер. с древнегреч. С. Кондратьева, под. ред. С. Аверинцева. – М. : Лениздат, 1985. – С. 28. – (Библиотека античной литературы).

Ці вокальні мініатюри блискуче виконала заслужена артистка України Людмила Войнаровська (сопрано). Її чарівно-ніжний голос надзвичайно зворушив меломанів, занурюючи в поетичний світ романсу, у вишукану гармонію співзвуч, тембрових переливів і кришталевого звукового розсипу.

Останній акорд – і тиша, а далі – вибух оплесків! Квіти й оплески... Що ж випадає на долю музиканта за його каторжну щоденну працю? Мабуть, щира подяка меломанів...

Усі, кому пощастило побувати на цьому концерті, відчули справжню ауру свята, переконалися у прекрасному артистизмі виконавців, в їх умінні спілкуватися з аудиторією і високому художньому смаку.

Проте Михайло Степаненко не наважився під бурхливі оплески поділитися реальними проблемами – складними відносинами між державою і культурою. Він розповів про них у своїх «Музично-історичних етюдах»¹, виданих ще два роки тому. Проблема ця актуальна й сьогодні, у тяжкий час випробувань для нашої держави. Автор звертає увагу читача на вирішальну роль музичної культури у суспільстві, на її здатність згуртувати людей, виховувати почуття патріотизму і любові до рідної Батьківщини.

Як людина і патріот, який щиро вболіває за долю України, він застерігає нас: «Знищити культуру – це означає знищити Україну!»².

Якби ж про це завжди пам'ятала влада...

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронгулеев В. В. Посредине странствия земного: документальная повесть о жизни и творчестве Николая Гумилева: годы 1886–1913 / В. В. Бронгулеев. – М. : Мысль, 1995. – 351 с.
2. Горгий. Похвала Елене / Горгий // Ораторы Греции / сост. М. Л. Гаспаров, пер. с древнегреч. С. Кондратьева, под. ред. С. Аверинцева. – М. : Лениздат, 1985. – С. 27–31. – (Библиотека античной литературы).
3. Степаненко М. Б. Музично-історичні етюди / Михайло Степаненко – К. : Гроно, 2012. – 160 с.

¹ Степаненко М. Б. Музично-історичні етюди / Михайло Степаненко – К. : Гроно, 2012. – С. 154.

² Там само, с. 157.